Lain Säädäntötutkimus aSkeleen edellä

UNIVERSITY OF EASTERN FINLAND

Säädösehdotusten vaikutusten arvioinnit

Vaikutusarviointien laatu ja sen kehittäminen

Tulevaisuusvaliokunta kuuleminen 5.2.2021

Professori Anssi Keinänen

Tutkimusjohtaja Jussi Pajuoja

Vaikutusten arvioinnin haasteita

- Erityisesti suurissa hankkeissa vaikutukset ja vaikuttamismekanismit ovat monimutkaisia
  - Ennakollinen vaikutusarviointi voi olla vain suuntaa-antavaa
- Poliittinen päätöksenteko voi sivuuttaa vaikutusarvioinnin tulokset
  - Tutkimuksellisesti perustelluinta vaihtoehtoa ei valita
- Vaikutusarviointi on erittäin laaja-alaista
  - Tulee kartoittaa taloudelliset, viranomais-, ympäristö- ja yhteiskunnalliset vaikutukset
  - Millään ministeriöllä ei ole valmiuksia niiden kaikkien selvittämiseen
- Vaikutuksia ei pyritä yhteismitallistamaan eikä niistä tehdä kokonaisarviointeja

Haasteet jatkuvat…

- Lainsäädännön arviointineuvoston ohjaava rooli vaihtelee
  - Taloudellisista ja viranomaisvaikutuksista on runsaasti lausuntoja
  - Ympäristö- ja yhteiskunnallisissa vaikutuksissa ei ole syntynyt kriittistä massaa, joka ohjaisi vaikutusarvioiden tekemistä
- Mikä on vaikutusarvioinnin tutkimiskynnys?
  - Ohjeiden mukaan vain olennaisia ja merkittäviä vaikutuksia tutkitaan
  - Käsitteiden sisältöä ei ole määritelty
- Vaikutusten toteutumista ei selvitetä systemaattisella jälkiarvioinnilla
- Olemmeko siirtymässä tulosperusteisesta ajattelusta ilmiöpohjaiseen arviointiin?

Ministeriösiiloista ilmiöpohjaiseen arviointiin

- Yksittäisten tavoitteiden ja seurantaindikaattorien sijaan ilmiöpohjaisessa arvioinnissa luodaan poikkihallinnollinen kokonaiskuva
- Ministeriösiilot haittaavat vaikutusten arviointia tilanteessa, jossa vaikutukset kohdistuvat usean ministeriön alalle
  - Tieto ei kulje, ei tunnisteta toisen ministeriön alaan kohdistuvia vaikutuksia, ministeriöillä ei ole halua osallistua työryhmiin, ministeriörajat ylittävän säädösvalmistelun johtaminen on puutteellista
- Vaikutusten arviointitavat vaihtelevat myös ministeriöiden sisällä
  - Ministeriön sisällä ei olla aina tietoisia toisiinsa yhteyksissä olevien hankkeiden valmistelusta ja aikatauluista
- Yhden ministeriön/hallituksen esille nostaman ”ilmiön” arvioimista ei ole helppo vakiinnuttaa
  - Esimerkiksi yritysten hallinnollisen taakan mittaaminen

Mitä tulisi huomioida, jos haluttaisiin siirtyä ilmiöpohjaisempaan arviointiin?

- Ilmiöpohjainen arviointi vaatisi
  - Ilmiöiden määrittelemistä ja arvioinnin ohjeistamista
  - Ylihallituskautista sitoutumista
  - Säädösjohtamista, vahvaa aikataulutusta ja tiedon kulun varmistamista
- Tulisi tunnistaa ja tunnustaa arvioinnin vaikeus ja realiteetit
  - Voidaanko vaikutuksia arvioida numeerisesti?
  - Kokeilujen hyödyntäminen
- Miltä osin arviointia todella hyödynnetään päätöksenteossa?
- Miten ylittää ministeriösiilot ja hallituskausien tuomat muutokset/viiveet?
  - Kuka vastaa ministeriörajat ylittävästä ja yli hallituskausien ulottuvasta kehittämisestä?
- Tapahtuuko vaikutusten arviointien kehittäminen pienillä askeleilla vai suurten harppausten ottamisella?